

VÍCEGENERAČNÍ DŮM ANEB IDEÁLNÍ SOUŽITÍ MLADÝCH A SENIORŮ

„Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ a dobře se ti vedlo na zemi...“

(Ex 20,12 a Dt 5,16)

Dnešní člověk si většinou jen zřídka uvědomí, jak se rodinný život v průběhu jedné či dvou generací změnil. Zatímco v dobách rakouského mocnářství bylo soužití tří (i čtyř !) generací pod jednou střechou na venkově i ve městě zcela běžné, v průběhu 20. století - a zvláště v jeho druhé polovině, v Československu dominované komunistickou totalitou - se takový způsob života stává bezmála raritním. Na atomizaci rodiny mělo vliv dobrodiní penzijního zabezpečení všude ve vyspělém světě, u nás, ve společnosti, která sama sebe nazývala avantgardou lidstva, však ji cíleně drobila i zvrhlá ideologie komunismu. Rodina, natož rodina tří a vícegenerační byla považována po sovětském vzoru za cosi přežitého a druhdy i nebezpečného. Správný pionýr donášel informace na své rodiče soudruhům z uličního výboru. V letech normalizačních, kdy už bylo zcela zjevné, že socialismus nedokáže uspokojivě vyřešit žádnou společenskou otázku včetně otázky bydlení, k ideovým důvodům přistupovala i obyčejná ekonomická zoufalost. Nové byty, takřka stoprocentně ovšem panelové, byly příliš malé na to, aby běžné rodině umožňovaly žít s prarodiči. Teprve v 80. létech bylo postaveno s velkou slávou nevelké množství tzv. vícegeneračních bytů, tzn. bytů s jedním pokojem o 14 m² a WC s umyvadlem navíc. Pamatuji televizní reportáž z Jižního města: kolaudace takového bytu se účastnil sám Gustáv Nepomýlený a zálibně mhouřil své obrýlené oči při demonstraci plné funkčnosti splachování...

Nu, a co teď, patnáct let poté ? Jaké důvody má drtivá většina z nás odmítat spolužití s babičkou a dědou ? Co domů jsem vyprojektoval - a pokoj pro ně byl jen v jednom či dvěma z nich. Výminky se dnes nestaví a domovy důchodců (říkávalo se v bolševickém ptydepe i *domovy pro přestárlé*) praskají ve švech. Vtipy o tchýních, u nás zdomácnělé, jinde neuslyšíte. Je to snad tím, že z dramaturgie našich divadel skoro zmizel Král Lear ? Sotva.

Ale dost moralizování. Ti, kteří se těší z bohatství fungujících rodinných vztahů napříč generacemi a chtějí stavět rodinný dům, snad dovolí několik skromných doporučení.

Předně je třeba se rozhodnout (a dohodnout) o míře vzájemné tolerance a z ní vyplývajícího způsobu budoucího soužití. Vezmeme si k sobě maminku i s tátou nebo posloužíme až tomu, kdo zůstane po smrti svého partnera ? Ptejme se jich také na to, jak si představují svůj život s námi. Starší člověk má dozajista právo na určité své

podivnůstky a nepodlehne představě, že kvůli rodinné harmonii je bude tlumit nějak zvlášť radostně a hlavně trvale. Starý *bručoun*, *rejpal*, *škarohlíd* či *neruda* je možná opravdu korunní dílo d'ábla, jak říkával František z Assisi (stejně jako stará *klepna*, *hysterka*, *plačka* či *opičí matka*, dodávám já), ale raději se vzdejme představ o jejich nápravě na „stará kolena“ a snažme se vyřešit vzájemné spolužití co možná nejrozumněji. Zvýšíme tím šanci, že třeba tyhle odvrácené stránky lidské povahy nepropuknou v míře, která by společný život opravdu učinila nemožným. (A mimochodem: rodičům jsme povinováni *úctou* a *službou* za všech okolností a nikoli jen *láskou*, která nám to ovšem usnadňuje).

Jsou rodiny, které se vlastně od babičky nikdy neodstěhovaly a ta se stala jejich „normálním“ členem. Pomohla s výchovou dětí a posléze tiše zesnula ve *společném* obývacím pokoji při *společném* sledování televizního koncertu švýcarské punkrockové skupiny *Tight Finks* s vnoučaty (Hluboce vzdychaje šeptám: „Šťastná to žena!). Tady asi nebude třeba žádných větších stavebních úprav bytové dispozice, při této vzácné míře vzájemného respektu většinou postačí jeden pokoj jako babiččina ložnice. (Říkává se ovšem, že prubířským kamenem bývá schopnost soužití v kuchyni: která z žen vládne nad hrnci, vládne celé rodině. Nesouhlasím s tím, rodině má přirozeně vládnout muž. A je-li schopen této role dostát, měl by se v podobném sporu jednoznačně postavit za svou ženu, jinak si zadělá na rozvod... Kárám ale sám sebe a znovu opakuji: konec moralizování).

I v tomhle vpravdě ideálním případě však věnujme pozornost potřebám seniorů. V předsíni či zádveří má být dost místa na *stoličku* k obouvání, je dobré sem umístit i starý dobrý *zouvák*, pevně přidělaný k podlaze, a ovšem také pokud možno co nejdelší *lžici* na obouvání. (Sám jsem si ji pořídil poprvé v životě teprve zcela nedávno a udiven se kochám jejími přednostmi...). Pokoj pro babičku či dědu raději nehledejme v podkroví, schody pro nás zcela pohodlné představují s přibývajícím věkem nejen nepříjemnou překážku, ale i možnost zranění až fatálního ... K vaně přidělejme *madlo* a nemáme-li sprchový kout, přemýšlejme, kam ho umístit. Východoasijští výrobci spotřební elektroniky umísťují na všechno asi desetkrát víc *buttons* (čudlíků), než je potřeba. Kdo jednou vyrobí hudební přehrávač s jedním či dvěma tlačítky, fantasticky zbohatne. Zatím však alespoň ohleduplně vybavujme pokoje prarodičů jen přístroji s ovládáním co možná nejnázornějším. (Vybavuje se mi typická příhoda, kterou v televizi vyprávěl moderátor Aleš Háma. Koupil mamince fax, vysvětlil jeho obsluhu a když po nějakém čase potřeboval z domova poslat jeden dokument a telefonicky o to maminku požádal, udivilo jej, že ta stránka vylezla z faxu snad pětadvacetkrát. Zavolať jí tedy, co se děje

a dozvěděl se: „Víš, Alešku, když ono mi to ten papír vždycky vyplivne nazpátek...“).

Potěšme se líčením klasika: „*Pani Prošková měla v pokojích moderní nábytek: babičce se ale nehrubě líbil. Zdálo se jí, že se na těch vycpaných seslích s těmi vyřezávanými lenochy nedobře sedí, že musí mít člověk strach, aby se nezvrátil, a když se podepře, aby se to nerozlámalo. Na pohovku sedla všehovšudy jednou; když poprvé sedla a pera pod ní povolily, tak se chudák stará lekla, že div nevykřikla.*“ Božena Němcová tu mistrně popisuje svou nezapomenutelnou babičku v situaci, kdy se přistěhovala do domu, který nebyl její a který důvěrně neznala. To bývá situace z nejobvyklejších i dnes. Že si tu „nový nájemník“ zařídí svůj pokoj po svém (i kdybychom náš nábytek z této místnosti, který se jinam nevejde, měli rozštípat do krbu !), by mělo být samozřejmou nabídkou: uvažme jen, o kolik „jistot“ a „zvyklostí“ děda či babička tím stěhováním přicházejí a snažme se jim alespoň některé zachovat. Dnes tu asi nebude stát u okna kolovrátek a u kamen za ložem malovaná truhla, ale i tak: „*Když babička nemusela, do pokoje nešla. Když neměla ani v domácnosti, ani venku co šukat, seděla nejraději ve své sedničce, která byla hned u kuchyně... Sednička ta byla zřízena dle babiččiny chuti.*“

Movitější investor pro své prarodiče vybuduje v domě i samostatnou garsonieru či dvojpokojový byt s kuchyní, sociálním zařízením a vlastním vstupem. Je dobré, přidrží-li se při projektování domu jejich přání ohledně orientace budoucího apartmá. Není totiž jednoznačné, že okna mají mířit do zahrady, do klidu; mnoho penzistů dá naopak přednost výhledu na ulici, mnohdy i dosti rušnou. Hledět celý den na motýly v květech sakury je nudí a jejich komunikativní povaha je spíše uspokojena uličním tartarem a pozorováním dění ve čtvrti: mnohokrát tak mohou posloužit lépe než placená ostraha. Pokud okno z pokoje seniora orientujeme do zahrady, vyhněme se tomu, je-li to možné, aby mířilo do stejné její partie jako okna z obývacího pokoje. Tady bývá v létě zahrada ideálním místem pro nejrůznější pikniky, soirée, slavnosti a párty - a babičce se zrovna tolik chce spát.

Vzpomínám, jak na vesnici u Plzně, odkud pocházím, stála před vrátky každého druhého domu dokonce lavička, často jen prkno na čtyřech kůlech. Penzisté na nich hřadovali v letních večerech a zvali se na přátelská sousedská poklábosení i přes den, cestou z koloniálu například: „*Pani Pavlojc, pojte si na chvíli sednout, máte to dneska nějaký těžký, moclipa je hodin, abyste už mušila vařit ?*“. Vesnice tak měla zpravodajské pokrytí, o kterém se NBÚ ani nezdá... V dnešních obytných satelitech s nevyrovnanou demografickou skladbou bez starších lidí právě tohle velmi schází. Moc se za lavičky před domy přimlouvám.

Vlastní vstup do takového takřka samostatného bytu v rodinném domě dcery či syna je také dobrá věc. Přitom tu nejde jen o zřetele povahy čistě provozní, nýbrž i o pocit seniorů, že bydlí ve *svém* a nejsou tedy svým trvalým *hostováním* mladým na obtíž. Separátní vchodové dveře mohou přispívat k pocitu osobní důstojnosti i v pokročilém stáří.

Nejvelkorysejší formou pořád ještě alespoň částečného soužití se starší generací je samostatný domek na společné parcele, jakási depandance vily hlavní. Tohle řešení má své přednosti v nabízeném obytném standardu, je však přirozeně finančně nejnáročnější. Zajímavé je, že se i u vcelku běžných a nevelkých statků či dokonce jen chalup u nás na venkově tyhle *výminky*, často umístěné přes dvůr, vyskytovaly dosti často.

At' už zvolíme jakoukoli z předchozích možností vzájemného soužití, vždy bude jen tak dobrá, jak jsou dobré naše vzájemné vztahy. Znam rodiny, kde jsou kontakty opravdu hodně mučivé a ustrojení obou generací nepřizpůsobivé; zdá se mi, že tady by slušný penzion pro důchodce byl řešením vhodnějším. Nikdy totiž žádná smlouva o společném bydlení v jednom domě, byť by byla zpracována seabemazanějším advokátem, nemůže vyřešit vše a suplovat tak obyčejnou lidskou slušnost a toleranci, natož empatii a lásku. Vzpomínám na zetě, který zatloukl křížem prkna přes zárubně záchodu a uvěznil tak na něm svého tchána, kterého teprve po dvou dnech osvobodila policie. Mladý se pak u soudu bránil opravdu pozoruhodným výkladem vzájemné smlouvy: děda měl ve smlouvě advokátem naformulováno, že může chodit *na* společný záchod, ale ano slovo o tom, že může také chodit ze společného záchodu...

Ing. arch. Jan Rampich